

CUESC

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

27 січня – 9 березня 2025 року

¹²⁵⁶
1996
LIHA-PRES

¹²³³
| Львів – Торунь
Liha-Pres
2025

УДК [[174+179.9]:378]:004.8(062.552)

А 38

Організаційний комітет:

Ягодзінський Сергій Миколайович – доктор філософських наук, професор, проректор із навчально- методичної роботи, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»;

Козинець Анатолій Олександрович – завідувач навчальної частини, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»;

Віхляєв Михайло Юрійович – доктор юридичних наук, професор, директор, Центр українсько-європейського наукового співробітництва.

Академічна доброчесність в епоху штучного інтелекту :
А 38 матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 27 січня – 9 березня 2025 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. 208 с.

ISBN ISBN 978-966-397-488-0

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність в епоху штучного інтелекту» (27 січня – 9 березня 2025 року).

УДК [[174+179.9]:378]:004.8(062.552)

© Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет», 2025

© Центр українсько-європейського
наукового співробітництва,

ISBN ISBN 978-966-397-488-0

2025

2. International Center for Academic Integrity. About the Center. URL: <https://academicintegrity.org/aws/ICAI/pt/sp/about>

3. The fundamental values of academic integrity. 2nd ed. / ed. T. Fishman (Ed.). Clemson: Clemson University, 2014. URL: https://www.chapman.edu/academics/academic-integrity/_files/the-fundamental-values-of-academic-integrity.pdf

4. The fundamental values of academic integrity. 3rd ed. / International Center for Academic Integrity [ICAI]. 2021. URL: https://academicintegrity.org/aws/ICAI/asset_manager/get_file/911282?ver=1

5. The fundamental values of academic integrity. Des Plaines: Oakton Community College, 1999.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЖУРНАЛІСТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Зайцева С. С.

*кандидат наук з соціальних комунікацій,
доцент кафедри педагогіки, української філології та журналістики
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

Сучасний світ неможливий без медіа. Їх вплив на наше життя з кожним днем лише зростає. Вони відіграють одну із провідних ролей – інформують суспільство про всі нагальні новини. Об'єктивно і швидко доносять інформацію, яка становить суспільний інтерес. Проте, такий вплив може нести й негативні наслідки. ЗМІ формують громадську думку. Особливо це важливо в умовах суспільно-економічних криз, пандемій, війн, терористичних атак тощо. ЗМІ здатні впливати на сприйняття певних подій, що можуть використовувати, наприклад, політики на свою користь. Мова йде не про незалежну, а про замовну журналістику. З огляду на це, академічна доброчесність у журналістській діяльності вбачається актуальною темою для дослідження, в Під академічною доброчесністю в журналістській діяльності, в першу чергу, маємо розуміти дотримання професійних та етичних стандартів.

У «Професійному стандарті журналіста за групою професій: журналіст, кореспондент, фотокореспондент, оглядач, редактор випусковий, редактор» у розділі 2 зазначено, що метою діяльності є

«інформувати суспільство про події в Україні та світі відповідно до журналістських стандартів та етики. Сприяти демократії та розвитку громадянського суспільства через забезпечення вільного обміну інформацією, висвітлення різних поглядів у суспільстві. Забезпечувати гласність та спостереження за діями суб'єктів влади. Підтримувати увагу суспільства до тем, що стосуються суспільних та громадських інтересів, прав і потреб громадян» [6]. Розробником цього стандарту є акціонерне товариство «Національна суспільна телерадіокомпанія України», затверджений згідно з Кодексом законів про працю України, Національним агентством кваліфікацій та Професійною спілкою працівників культури України 29 січня 2025 р.

Одним із найважливіших дороговказів для журналістів в роботі є Кодекс журналістської етики, розроблений Комісією з журналістської етики у 2004 р. та затверджений Національною спілкою журналістів України у 2013 р. Він був створений на основі Загальної декларації прав людини, Всесвітньої Хартії свободи преси ООН, Декларації принципів поведінки журналіста Міжнародної Федерації журналістів, Конституції України та чинного законодавства [2].

Комісія з журналістської етики діє на підставі Статуту та Кодексу етики українського журналіста. Комісія розглядає справи щодо порушення журналістами професійних стандартів, та ухвалює відповідні рішення. До складу комісії входять чинні журналісти, правозахисники, викладачі журналістики, експерти та ін. [1, с. 5].

Ст. 1–3 цього Кодексу називають свободу слова та висловлювань «невіддільною частиною в діяльності журналіста», журналіст в першу чергу має служити інтересам суспільства, а не влади та з повагою ставитися до права суспільства на повну та об'єктивну інформацію [2, ст. 1, 2, 3].

Окрім зазначеного Кодексу етики, є корпоративні внутрішні кодекси, які діють в межах роботи конкретного медіа, наприклад, не писати «джинсу», тобто матеріали на замовлення з рекламною метою та ін. Вони розробляються головним редактором чи командою редакторів, і є обов'язковими для роботи в конкретному медіа, це своєрідний набір правил діяльності, поведінки в галузі, яких дотримується редакція.

Зокрема, важливим пунктом у рамках академічної доброчесності в журналістській діяльності є пункт 16 Кодексу етики: «Журналіста не можна в службовому порядку зобов'язати писати чи виконувати будь-що, якщо це суперечить його власним переконанням чи принципам» [2, ст. 16]. Відповідно, якщо журналіст піддається тиску з боку керівництва медіа, це є грубим порушенням Кодексу етики, він має право скаржитися до відповідних інституцій.

Водночас, у статті 17 Кодексу етики зазначено, що суперечить званню журналіста – «незаконне отримання журналістом матеріальної винагороди чи будь-яких пільг за виконаний, чи невиконаний журналістський матеріал» [2, ст. 17].

Окрім професійних та етичних стандартів журналістська діяльність базується на ряді міжнародно-правових актів, Конституції України, внутрішніх законах, зокрема «Про інформацію», «Про медіа», «Про авторські та суміжні права», Кримінальному кодексі України, Цивільному кодексу України, які не тільки визначають права журналістів у їх професійній діяльності, а й зобов'язання та наслідки недотримання законодавства.

Ст. 25 Закон України «Про інформацію» наголошує на тому, що «журналіст має право здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи під час виконання професійних обов'язків, ... має право не розкривати джерело інформації окрім випадків, передбачених судом, ... має право поширювати свої авторські матеріали» [4, ст. 25].

Згідно зі Ст. 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права» до об'єктів авторського права належать твори у сфері літератури, мистецтва, науки [3, ст. 6]. Згідно зі ст. 430 п. 1 «Цивільного кодексу України» «особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта», тобто створений журналістський твір на замовлення редакції, буде мати авторство самого журналіста [5, ст. 430]. Таким чином, якщо журналіст створив в рамках своєї професійної діяльності твір, то йому належать немайнові права, тобто право бути визнаним автором твору. Одночасно, згідно з п. 2 цієї ж статті «майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором або законом» [6, ст. 430].

Оскільки журналіст працює за договором зі ЗМІ, під час прийняття на посаду, у ньому обов'язково зазначається питання авторства. Таким чином, майнові права (право на поширення, відтворення свого твору), журналіст передає роботодавцю, тобто ЗМІ. Будь-які матеріали, використані журналістами без вказівки на автора під час створення свого твору суперечать Кодексу етики українського журналіста, ст. 17 забороняє використання журналістами плагіату [2, ст. 17].

Отже, у професійній діяльності журналіст має дотримуватися академічної доброчесності, що проявляється у дотриманні професійних стандартів, кодексу етики українського журналіста та низці нормативно-правових українських, та міжнародних актів, які діють на території України. Журналіст у рамках своєї діяльності може бути притягнений до відповідальності, наприклад, за надання неправдивої

інформації, висвітлення приватного життя громадян, необ'єктивних припущень, незбалансованому висвітленні різних сторін конфлікту, порушення авторського права, що може призвести до дезінформації суспільства, маніпуляціям, дискримінації, фейкам тощо.

Література:

1. Довженко О. Саморегуляція медіа в Україні: рівень обізнаності, суспільне сприйняття, очікування та основні проблеми : результати опитування. Київ. *Комісія з журналістської етики*, 2024. 35 с.

2. Кодекс етики. *Комісія з журналістської етики*. URL: <https://cje.org.ua/ethics-codex/> (дата звернення : 01.03.2025).

3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 15.11.2024 р. № 2811-IX : станом на 1 бер. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 28.02.2025).

4. Про інформацію : Закон України від 15.11.2024 р. № 2657-XII : станом на 28 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 28.02.2025).

5. Наумова О. Професійний стандарт «Журналіст», розроблений за ініціативи Суспільного, внесено до Національного реєстру кваліфікацій. Детектор медіа. URL: <https://stv.detector.media/suspilna-korporatsiya/read/8743/2025-01-30-profesiynyy-standart-zhurnalist-rozroblenny-za-initsiatyvy-suspilnogo-vneseno-do-natsionalnogo-reiestru-kvalifikatsiy/> (дата звернення : 01.03.2025).

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 10.01.2025 р. № 435-IV : станом на 1 бер. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.03.2025).